

Pēdējā laikā daudz rakstīts, arī "Druvā, par viltus ziņām, dezinformāciju, bet it kā novārtā pali-

cis vēl kāds ne pārāk pārbaudītas informācijas izplatīšanas veids.

Tautā to mēdz dēvēt arī par "vie-na tante teica", proti, tās ir bau-

mas, kas īpaši aktīvas ir mazākās apdzīvotās vietās, arī mazpilsētās.

Jo vienmēr būs kāds, kurš kaut ko "nozīmīgu" būs uzzinājis un ne-

skoposies ar šiem "jaunumiem" dalīties tālāk. Tāpēc šoreiz par lo-kālajām baumām, tenkām.

Es dzirdēju, ka...

Medijpratības eksperte **KLINTA LOČEMELE** norāda, ka, viņasprāt, vietējās baumas var klasificēt kā dezinformāciju vai misinformāciju, sauktu arī par pārprastu informāciju vai maldinošo informāciju: "Ja nepatiesā informācija tiek izplatīta ar apzi-nātu nolūku kādam kaitēt vai rai-sīt bažas, satraukumu sabiedrībā kopumā, tad tā ir dezinformācija. Taču, ja cilvēks dalās ar nepatiesu informāciju, pašam to nemaz nezina, ka tā ir nepatiesa (proti, nolūks ir labdabīgs - dalās ar infor-māciju, jo vēlas, piemēram, palī-dzēt, informēt citus), tā skaitās misinformācija. Dezinformācijas izplatīšanas nolūks ir vai nu iegūt kādu labumu sev (piemēram, ekonomisku labumu), vai nodarīt citam kaitējumu. Ja ar to pašu in-formāciju dalās cits cilvēks, kurš nezina, ka tā nav patiesa, un dalās labu nolūku vadīts, tad šo infor-

māciju var klasificēt kā misinfor-māciju."

Atbilstoši skaidrojuma maldinoša informācija (misinforma-tion - angļu val.) ir nepatiesa vai maldinošs saturs, kas tiek izpla-tīts bez kaitnieciska nodoma, lai gan var radīt kaitējumu, piemē-ram, ja cilvēki labticīgi dalās ar nepatiesu informāciju ar drau-giem un ģimeni. Te var vilkt para-lēles ar baumu izplatīšanu, jo dzirdēju vai izlasīju, gribu padalīties, lai gan nav pārliecības, ka vēsts ir patiesa. Toties interesan-ta, ar nedaudz dzeltenu pieskaņu.

K. Ločmele arī norāda uz Ievas Stūres atziņām, kura savu-laik pētījusi baumu rašanos un skaidro, ka baumas ir grūti defi-nējams komunikācijas fenomēns. I. Stūre raksta: "Ir vieglāk pa-teikt, kas baumas nav, nekā — kas tās ir. Baumas nav fakti vai ziņas, jo baumu izplatīšanās brīdī nav apstiprināts to patiesums. Tās

nav arī tenkas, jo baumo par sa-biedrības grupām nozīmīgiem te-matiem, nevis par citu indivīdu privāto dzīvi. Un tāpat tās nav mīti, jo attiecas uz tagadni, nevis pagātnes notikumiem."

Pēc viņas paustā, viena no baumu definīcijām skan šādi: "Baumas ir neapstiprinātas infor-mācijas vienības par kaut ko sva-rīgu attiecīgajai grupai. Tās visos veidos ir līdzīgas ziņām, izņemot to, ka tās nav apstiprinātas. Tās var būt un var nebūt patiesība. Tās var tikt izplatītas mutiski, ar e-pastu un jebkuru citu komuni-kācijas kanālu. Tās bieži tiek uz-sāktas ar frāzi "es dzirdēju, ka..."

Vērts minēt, ka I. Stūres publi-kācija tapa laikā, kad vēl nerunāja par viltus ziņām, dezinformāciju, tolaik galvenokārt bija baumas un tenkas.

Ja ieskatāmies latviešu valodas vārdnīcā "Tēzaurus", tur skaidrots, ka tenkas ir nepārbaudītas, bieži

vien nepamatotas, nepatiesas zi-ņas, parasti par notikumiem, at-tiecībām sadzīvē; saruna, kurā iz-platās šādas ziņas; arī baumas.

Baumas definējamas arī kā īpašs neformālās komunikācijas veids, kas pastāvējis visos laikos un visās sabiedrībās. Baumošana ir veids, kā problēmu risināt kolektīvi.

Masu komunikācijas pētnieks A. Kimmels norādījis: "Baumas ir stāsts vai apgalvojums, kas at-rodas vispārējā apgrozījumā un kuram nav apstiprinājuma vai drošticamības salīdzinājumā ar faktiem. Baumas ir publiskas ko-munikācijas forma, parasti izpuš-ķota ar pieņēmumiem vai piedē-vējumiem, balstītiem uz gadīju-ma rakstura, nepārbaudītiem pie-rādījumiem, kas atspoguļo cilvē-ku pieņēmumus vai aizdomas par to, kā pasaule iekārtota."

I. Stūre skaidro, ka var izšķirt četras galvenās baumu pazīmes:

■ informācijas izplatīšanas brīdī informācija nav apstiprināta (nav zināms, vai informācija ir patiesa vai melīga);

■ baumu tematika ir nozīmīga tam cilvēku lokam, kas piedalās baumu izplatīšanā;

■ baumas tiek izplatītas starpper-sonu komunikācijas procesā;

■ baumu izplatības areāls ir ļoti plašs, tādēļ tās apskatāmas arī masu komunikācijas kontekstā.

Vienmēr interesanti uzzināt, kāpēc rodas baumas. Baumu pa-matpostulāts apgalvo, ka tās ro-das tad, kad trūkst oficiālas, ap-stiprinātas informācijas. Baumas var ierobežot tikai ar savlaicīgas pilnīgas informācijas sniegšanu baumotājiem. □

Ja nav informācijas, rodas interpretācijas

Sociālajos tīklos ik pa laikam arī par Cēsu novadu uz-peld kāda informācija, ko iespējams attiecināt uz bau-mām. Droši vien vēl vairāk tās figurē ikdienas sarunās. Protams, vienmēr var atsaukties uz senču atziņu, ka nav dūmu bez uguns, un kādu racionālu sēklu, iespējams, var arī atrast.

"Druva" jautāja Cēsu no-vada pašvaldības Komunikācijas klientu servisa pārvaldes vadītā-jam **KĀRLIM POTAM**, vai pilsētas baumas, viņasprāt, uzskatāmas par viltus ziņām. Viņš at-zīst, ka, domājams, īsti par viltus ziņām to klasiskajā definīcijā baumas tomēr nevar saukt, jo tās netiek radītas apzināti, lai kaitētu. Taču K.Pota vadītā pārvalde seko komentāriem, informācijai tī-meklī: "Caur mūsu pārvaldi iziet liels informācijas apjoms, sākot ar to, ko saņemam pa tālruni, vēs-tulēs, beidzot ar komentāriem so-ciālajos tīklos, tāpēc pamanām, ja kāds jautājums sāk dzīvot savu dzīvi. Bijuši gadījumi, kad esam veidojuši atspēkojumus šīm pus-patiesībām. Tad atsaucamies, ka pilsētā runā tā, un izstāstām, kāda

ir objektīvā situācija."

Lūgts izteikt viedokli, kāpēc rodas tādas mazpilsētu baumas, K.Pots norāda, ka tas droši vien būtu antropoloģiska pētījuma cie-nīgs temats, jo viņam šajos des-mīt gados, kopš strādā pašvaldī-bā, nav skaidras atbildes, kur baumām "aug kājas", kāpēc tās rodas: "Nereti ir tā, ka tie uz-plaiksnījumi notiek savstarpēji nesaistītu cilvēku lokos, un tad jādodomā, kā viens vai otrs nonācis pie konkrētā secinājuma. Arī mē-rogas dažkārt ir ļoti savdabīgs, pie-mēram, ka Vaives Kaķukrogu pār-dos, lai persona X tur veidotu savu uzņēmumu. Vai runas par Vecpiebalgas muižu Inešos, proti, kāpēc pašvaldība stāsta par kā-diem attīstības plāniem, jo sen zi-nāms, ka to pār-dos personai Y, kas tur attīstīs savu biznesu. Tādu

piemēru netrūkst.

Kad pamanīts, ka šāda infor-mācija aiziet tautās, jādodomā, no kurienes tā radusies, kas bijis sā-kuma iemesls un no kurienes cil-vēkiem pārliecība, ka šie "fakti" ir patiesi!"

Jautāts, vai, tuvojoties admini-stratīvi teritoriālajai reformai, bija jūtams, ka arī baumu klūst vairāk, K. Pots skaidro, ka bijušas divas diametrāli pretējas izpaus-mes. Laikam aktuālākā, ka Cēsis tagad pagastiem visu atņems, vi-su naudu ieguldīs tikai pilsētā, un to, visticamāk, runāja ne jau pil-sētnieki. Un bija otra infor-māci-jas plūsma, kas, šķiet, nāca tieši no cēsniekiem, ka Cēsis tagad tiks aizmirstas, viss tiks pagas-tiem.

Arī šis gads iezīmējies ar di-vām pretējām nometnēm. Pašval-dība sludina daudz vakanču, tad nu vieni komentē, ko var māžoties ar tiem sludinājumiem, viss taču jau sen pirms tam zināms, amati tiks saviem cilvēkiem, tie sludinājumi tikai ķeksīša pēc. Otri saka - kas notiek pašvaldībā, kāpēc tik daudz vakanču, tas nav normāli!

"Lasot pretējos apgalvojumus, klūst skaidrs, ka šajā cīņā uzvarēt nevar, jo viedokļi tik pretēji, ka

jebkurš atspēkojums būs par labu vieniem vai otriem. Patiesība, kā zināms, vienmēr ir pa vidu, un jā-mācās sadzīvot visiem," saka K. Pots.

Stāstot par to, kuras maldino-šās ziņas palikušas atmiņā, viņš atsaucas uz savulaik ļoti populāro tēmu, ka Cēsis ir bankrotējušas. Kārtējo reizi nācies domāt, kā cil-vēki nonākuši līdz šādam pieņē-mumam. Tas bijis viens no tema-tiem, ko centušies atspēkot, skaidrojot reālo situāciju.

"Patiesībā jau tematu, par ko runāt, cilvēkiem netrūkst," saka K. Pots. "Tika runāts, ka Cēsu klīnika tiks pārvērsta par pansio-nātu, ka Draudzīgā Aicinājuma Cēsu Valsts ģimnāzija zaudējusi savu statusu. Arī korupcija ik uz soļa tiek saskatīta gan pilsētas Ziemassvētku rotājumu iepirku-mos, gan tīrīšanas, gan apstādīju-mu un citos konkursos. Pēdējās tēmas ir par ielu, ceļu uzturēšanu, ka visa nauda izsaimniekota, tā-pēc nekā nenotiek. Dažkārt gri-bas šiem rakstītājiem norādīt, lai informē atbilstošās iestādes, ja viņiem skaidrs zināms, ka notiek nelikumības.

Nereti var tikai noplātīt rokas, jo par katru baumu taisīt atspēko-jumu būtu muļķīgi. Dažkārt, ja

sāksi taisnoties, cilvēki domās - tātad esi vainīgs! Taču, ja redzam, ka nu jau ir par daudz, cilvēki sāk vairāk dalīties ar šo informāciju, cenšamies to apturēt.

Pārsvārā komentārus, kas lasā-mi sociālajos tīklos, pieņemam zināšanai, ļaujām tiem izdzīvot savu dzīvi un norimt. Komentā-rus nedzēšam, neslēpjam tos, jo redzam, ka komentētāju loks nav liels, tie ir zināmi cilvēki, kuri cits citam atbild, kuri uztur šo sa-runu.

Domājot par to, jāsecina, ja tā-das baumas izplatās, tas liecina, ka vienā vai otrā situācijā cilvēks jūtas atsvešinājis, vīlies, netic pašvaldībai. Tas mums uzliek par pienākumu saprotamāk, plašāk skaidrot pašvaldības darbu, jo bieži vien šīs ziņas rodas tāpēc, ka trūkst informācijas. Ja nav in-formācijas, rodas interpretācijas, tāpēc mums ir pienākums moni-torēt situāciju, saprast, uz kuru pusī tas vējš pūš, un attiecīgi re-aģēt! Taču jāpieņem arī tas, ka baumas bija, ir un būs, un mazpil-sētās tas droši vien ir vēl izteik-tāk." □

Lappusi sagatavojis
JĀNIS GABRĀNS

2020.gada februārī pašval-dība savā Facebook kontā publicēja piecu tobrīd aktu-ālo baumu atspēkojumu. Koncentrētā veidā tika dots skaidrojums baumām, ka Cēsis ir bankrotējušas; Cēsu

klīnika jāpārvērš par pansio-nātu; Cēsu jaunajā novadā iz-nīks lauksaimniecība, jo tā nav Cēsu attīstības prioritāte; DACVĢ vairs nav akreditēta mācību iestāde.

Klāt bija teksts:

Cēsniek, neuzķeries!

Gana bieži publiskajā vidē

redzamas nepatiesas un pro-vokatīvas ziņas par Cēsīm. Lai kļiedētu maldus, aicinām ie-pazīties ar aktuālākajām vil-tus ziņām par Cēsīm un uzzī-nāt, kā ir patiesībā.

Atbildes uz jautājumiem par Cēsīm, pašvaldības darbu un citu sev interesējošu in-

formāciju atradīsi mājaslapā *cesis.lv*, kā arī ikmēneša in-formatīvajā izdevumā "Cēsu Vēstis".

Dalies ar šo ziņu un ne-lauj arī citiem uzķerties uz viltus ziņu āķa! □

Projektu finansē
Mediju atbalsta fonds
no Latvijas valsts
budžeta līdzekļiem

MAF
Mediju atbalsta fonds

Mediju atbalsta fonda ieguldījums no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem. Par saturu atbild projekta īstenotājs izdevniecība SIA "Cēsu Druva".